

Encara avui respiro en català

Pere Casaldàliga, *Encara avui respiro en català*, Editorial Claret, Col. «Els daus, 86», Barcelona 1987.

Encara avui respiro en català és el títol d'un llibre que el bisbe Pere Casaldàliga va publicar l'any 1987. No és que ara, després de dinou anys, vulgui fer-ne la ressenya, no; simplement, fer ressaltar que el nostre prohom *encara avui* continua respirant en català, la seva llengua materna, fill com és de Balsareny (Bages). Ho acaba de demostrar, com a poeta que també és, i molt bo, amb els comentaris en vers lliure que ha posat en el meravellós volum de fotografies de Joan Guerrero, *Els ulls dels pobres*, prologat per Francesc Escrivano (Edicions 62, Barcelona 2005). Els versos que dic són traduïts (del castellà?) al català per Isabel Obiols, però, tant se val, és com si la traducció fos seva; en tot cas, són tan ben passats al nostre idioma comú que semblen originals. És que el nostre germà Pere, ara ja bisbe emèrit, sempre, i ja fa més de trenta anys que és al Brasil, sempre *ha respirat en català*; això sí, amb un batec de cor tan universal que esborrona.

D'aquell llibre, el mateix autor va voler expressament que jo n'escrivís el pròleg, i amb molt de gust que ho vaig fer, germà com sóc i em sento d'ell, germà de fe, de poesia, de pàtria. Hi deia coses com les següents:

«No estem gaire acostumats al fet que un bisbe escrigui versos. D'una banda, és evident que la gràcia d'estat no comporta, ni molt menys, l'estat de gràcia poètica: el poeta neix, el bisbe es fa, i totes les indulgències del món no són capaces de tornar bons uns versos dolents. D'altra banda, el caràcter jeràrquic sol revestir de tanta dignitat i prosopopeia les persones, que aquestes desapareixen en la seva intimitat i humanitat, de manera que veure que un mitrat vagi pel món amb el cor a la mà i amb la veu esquinçada és una novetat que crida l'atenció per més conciliars o postconciliars que siguin els temps que vivim; hauríem de recular fins als antics Pares de l'Església, com Ignasi d'Antioquia, per a trobar una cosa semblant. La jerarquia eclesiàstica sempre sol parlar *ex cathedra*; el pare Pere ho fa des de la vida, l'únic lloc teològic, i poètic, convincent.

»A propòsit d'una obra literària qualsevol s'ha parlat molt del text i del context. Allò que importa, per damunt de tot, és certament el text; però el context no és indiferent, ni de bon tros: l'un i l'altre solen implicar-se irremeiablement. La poesia de Pere Casaldàliga (els textos que ara es donen a llum) no s'explica sense tenir en compte, almenys, tres coses: que és català (fill de cal Lleter de Balsareny); que és cristià-missioner-bisbe, i que viu al Mato Grosso (Brasil). Despul·leu-lo d'aquestes tres circumstàncies i us quedareu a l'escapça.

»S'ha dit que el català –tot català– és *un animal que s'enyora*. No sé què ho fa que la gent d'aquest país, tan bell com dissortat, siguem de mena tan enyoradissa (estic pensant ara, avui, en la recent mostra a Barcelona de les *Literatures d'exili* i particularment en Ramon Vinyes, el meu molt estimat i admirat compatriota berguedà). El Pere amb aquest llibre paga tribut a la tradició, i així ho ha volgut fer palès des del mateix títol *Encara avui respiro en català*. I és clar, home! Altrament ja fores mort. Ni per causa de l'Evangeli, la pròpia

identitat no es pot perdre mai. Només podem esdevenir universals a partir de les pròpies arrels, a còpia de ser particulars. Per a comprendre cal comprendre's. D'això Salvador Espriu ens en dóna una lliçó sobirana des de Sinera, *la seva petita pàtria*. Si l'amic Pere ha esdevingut universal és perquè no ha renegat mai dels seus orígens. La fe cristiana, en aquest cas, no ha fet sinó il·luminar i eixamplar els horitzons de la seva humanitat; la *missió* obliga el cristià a encarnar-se i obrir-se alhora. No és estrany, doncs, que després de molts anys d'exili senti la necessitat d'afirmar-se com a català i en català, parlant-nos en la seva nostra llengua materna. En realitat no ha deixat mai de parlar-la, sigui per correspondència epistolar sigui amb ell mateix i amb Déu, el Verb origen de tot verb. La llengua és la pàtria. El reptre lingüístic que el nostre missioner ha hagut d'afrontar deu haver estat apassionant: el seu català matern en joc i en xoc amb el castellà (la llengua de la seva formació humanística i del seu apostolat juvenil madrileny) i el portuguès (la d'adopció brasilera). D'aquest drama íntim n'és plenament conscient quan parla del català *prohibit* (es refereix a l'època franquista), del català *renunciat* (per vocació missionera) i del català finalment *retrobat* (el fill pròdig que torna a casa?).

»Val a dir que anteriorment, l'any 1978, ja havia publicat altres títols en català dins la mateixa col·lecció Els Daus, com: *Pere llibertat* (núm. 21) i *Airada esperança* (núm. 22). És clar que aquells o aquests eren llibres molt diferents del que estem comentant: el primer, en prosa, amb alguns versos esparsos, de caire diguem-ne profètic i testimonial (bé prou que ho expressa el títol); el segon, també molt evangèlic, una barreja molt ben barrejada de proses i versos, amb versions al català del castellà en general i també del portuguès. Tanmateix, amb *Encara avui respiro en català* no era la primera vegada que Pere Casaldàliga s'atrevia a publicar versos en català. En *Clamor*

universal (1971), per exemple, al costat de poemes castellans excel·lents (dels millors que mai hagi escrit) i d'alguns en portuguès, ja en reportava cinc en català: *Nou cant dels ocells*, *Castell de Balsareny*, *Mare*, *Record punyent* i *Nadal de 1969*. El poema *Nadal de 1973*, repetit en *Encara avui*, és del recull *airada esperança*, així com *Benaurances i malaurances del 3 de març de 1972*.

»Allò que compta, però, és el seu tremp de poeta, i el pare Pere ho és, amb majúscula. Sap descobrir la veritat de les coses, de l'existència humana, i expressar-la amb paraula bella, càlida, ardida. La seva poesia és directa, no gens esteticista; diu el que vol dir, sovint de manera desbordada, ampla com els batecs del seu cor i els rius de l'Amazònia que coneix tan bé. No és estrany que repliqui a Marià Manent a propòsit de Bertolt Brecht. Ell és un home de temperament apassionat i, a més, se sent santament aïrat per causa de l'Evangeli que predica i de les injustícies de què són víctimes els seus estimats *posseïdos*; és natural, llavors, que es torni *revolucionari* i que no es pugui limitar a cantar la bellesa del paisatge deslluïda com és pel pecat dels homes, sinó que es proposi de transformar el món transformant els homes amb la força de l'amor, tal com somniava Luther King. La seva paraula crema com la d'un profeta bíblic, i la seva poesia esdevé política com ho és la seva pastoral, tota acció pastoral ben entesa. És la pura *teologia de l'alliberament* feta paraula, la Paraula encarnada.»

»Aquest llibre es compon de prosa i vers, dues parts que es completen formant un tot. Hi ha tanta poesia en l'una com en l'altra. La *Visita a Santa Maria de Montserrat*, posem per cas, és un bell poema en prosa compost de set cants, tan poètic (i teològic, i litúrgic, i pastoral, a semblança de la del doctor Torras i Bages, més completa i posada al dia) com el millor dels poemes en vers. ♦

CLIMENT FORNER